

Det kongelige forsvarsdepartement
Postboks 8126 Dep.
0032 OSLO

Høringsuttalelse om forslag til endringer i vernepliktsloven og heimevernloven (allmenn verneplikt – innføring av verneplikt for kvinner)

Det vises til høringsnotat og -brev av 17. februar i år.

Reform – ressursenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten.

Reform har lenge vært opptatt av den klare likestillingspolitiske skjevheten som ligger i den ensidige norske verneplikten for menn. Vi har derfor også stilt oss bak kravet fra det bredt sammensatte Mannspanelet, som i 2008 fremmet krav om at både verneplikt og førstegangstjeneste må gjelde likt for menn og kvinner i Norge.

Ensidig mannlig verneplikt er et svært symboltungt institutt i det norske samfunnet. Verneplikten som den er i dag, representerer en reminisens av et utdatert samfunnssyn.

Reform mener allmenn verneplikt er et godt likestillingsmessig grep, både for kvinner og menn. Vi slutter oss med dette til de framlagte lovendringene, og har i utgangspunktet ikke innvendinger til den foreslåtte prosessen for innfasing av allmenn verneplikt i Norge

Samtidig stiller vi oss spørrende til om det kun er de framlagte lovendringene som utgjør regjeringens forberedelser til de mangefasettede utfordringene det er grunn til å anta at innføringen av allmenn verneplikt vil medføre.

Reform etterlyser derfor et oppfølgende arbeid for å sette Forsvaret og det norske samfunnet i stand til å møte kjente og ukjente problemstillinger når verneplikten vil komme til å omfatte all norsk ungdom, uavhengig av kjønn – men også av tro, legning og andre ulikheter.

Utdypende kommentarer

Den kjønnsdelte verneplikten er en konserverende ordning for Forsvaret selv. Kjønnsdelt verneplikt hindrer rekruttering av de mest kompetente kandidatene til Forsvaret, siden denne utvelgelsen i dag ikke kan foretas uavhengig av kjønn.

Ordningen bidrar også til å sementere oppfatningen om at menn er de kompetente på nødvendig maktbruk, og derved at det bare er menn som utgjør den delen av befolkningen som er i stand til å utøve «legitim vold». Signalet en slik forenklet oppfatning av mannlige kontra kvinnelige egenskaper gir, er å snevre inn handlingsrommet for begge kjønn – og i særdeleshet gutters og menns. For å oppnå et mer likestilt samfunn, er det maktpåliggende at vi fjerner oss fra ordninger som begrenser oppfatningen av hva som anses som «lov».

Førstegangstjenesten kan dels oppfattes som en belastning som påføres menn, og dels som noe kvinner slipper unna. Samtidig er avtjening av førstegangstjeneste og annen form for

avtjening av verneplikten (særsilt dersom dette dreier seg om befalsutdanning) et gode som kvinner ved dagens ordninger avskjæres fra.

Den nylig framlagte rapporten «Maskulinitetskultur i Forsvaret» (Dag Ellingen/Ulla-Britt Lilleaas 2014) dokumenterer også viktigheten av et kjønnsnøytralt forsvar for utvikling av gode holdninger hos militært personell. Forsøk med fellesrom for kvinner og menn viser at slike tiltak bidrar til å dempe seksuell trakassering. Rapporten viser ellers at det oppstår overraskende få problemer der kvinner og menn har avtjent militærtjeneste sammen. Det er grunn til å tro at dette reflekterer de generelle holdningene til likestilling i Norge, og det generelt høye likestillingsnivået blant både menn og kvinner.

Samtidig er det et faktum at andelen kvinner i Forsvaret så langt har vært svært lav. Undersøkelser av forholdene til nå, blir derfor å anse som teori, sammenholdt med realitetene i det enorme innrykket av jenter til Forsvaret fra og med innrulleringen av årskullet født i 1997.

Det er grunn til å tro at dette vil skape utfordringer. Forsvaret har en årehundrelang tradisjon for å være et sted for gutter og menn. Positive holdninger og lovendringer forandrer ikke strukturer over natten. Det er avgjørende for et vellykket resultat av allmenn verneplikt, at det bygges opp kompetanse til å håndtere problemer ordningen vil skape i en tradisjonell struktur – både på individ- og systemnivå.

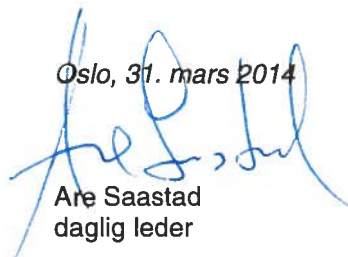
Forsvaret har allerede en del erfaring med å håndtere utfordringene det flerkulturelle samfunnet gir, i form av blant annet kulturelle og religiøse forskjeller. Når kjønnsdimensjonen kommer i tillegg til dette, skapes nye utfordringer. Det er velkjent at de kulturelle og religiøse forventningene til jenter er av en annen, og ofte mer inngripende karakter enn tilfellet er med gutter med samme bakgrunn. Forsvaret må settes i stand til å håndtere dette, slik at verneplikten for kvinner blir reell, og ikke raskt blir utfordret av krav om fritak på grunn av religiøse eller andre forhold. Enkelt sagt må Forsvaret bidra til reell integrering i det norske samfunnet, ikke assimilering.

Også spørsmålet om seksuell legning vil kunne bety en øket utfordring ved innføringen av allmenn verneplikt. Forsvaret må legge til rette for andre kjønnsuttrykk enn det som representeres av majoritetsetniske heterofile kvinner og menn. Her står det mye tilbake å gjøre allerede med dagens vernepliktsordning.

Dersom allmenn verneplikt i Norge skal bli en reell, universell ordning, og ikke raskt bli gjennomhullet av mangel på beredskap og kompetanse til å møte utfordringene den også gir, er det nødvendig med et oppfølgende arbeid fra regjeringen. Gitt den raske innfasingen det legges opp til, er det desto viktigere at et slikt arbeid gis prioritet.

Skjer ikke dette, vil allmenn verneplikt kunne utvikle seg til i realiteten å bli en innsnevrende ordning, der alle som ikke passer inn i en for trang mal, vil henvises til fritak og alternativ tjenestegjøring. En slik utvikling vil bryte med det Reform anser som hovedgevinsten ved innføring av en kjønnsnøytral verneplikt– en mer likestilt og inkluderende forsvarsordning i Norge.

Oslo, 31. mars 2014

Are Saastad
daglig leder